

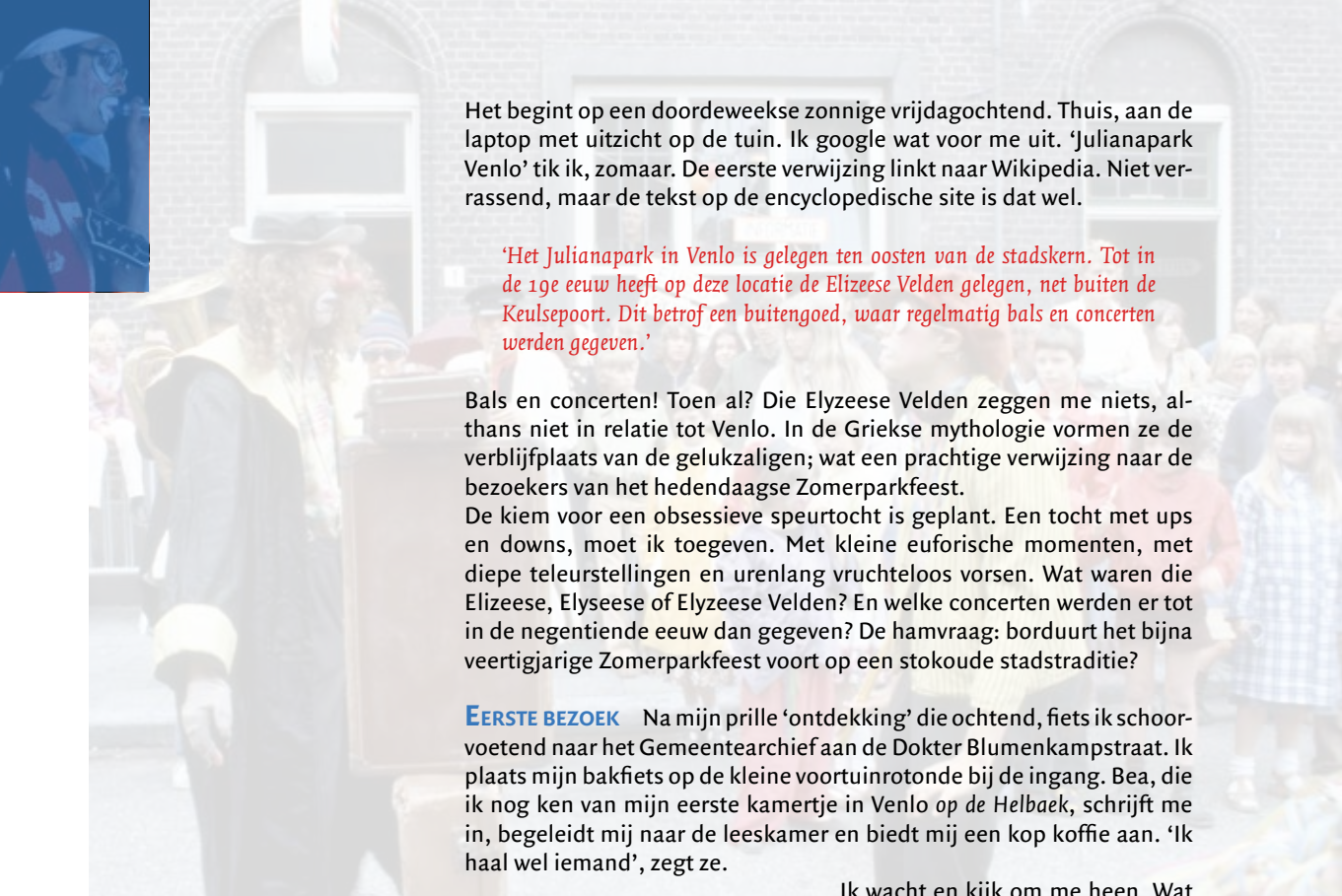

DE VERBORGEN GESCHIEDENIS VAN HET ZOMERPARKFEEST

Muziek op de Elyzeese Velden

Hoe oud is het Zomerparkfeest? De teller van de organisatie staat op 38 jaar, maar zou het kunnen zijn dat het festival veel, véél ouder is? Toen voorzitter Rom van Strijp stuitte op een mysterieuze verwijzing in een negentiende-eeuws krantenartikel, verdween hij wekenlang in het Venlose gemeentearchief. ‘Een warm bad, een oase van rust, dat archief. Concentratie op één ding. Tijdloos.’ De uitkomst van zijn zoektocht verbaast.

door Rom van Strijp
foto's Sjaak Peters /
Gemeentearchief Venlo

Het begint op een doordeweekse zonnige vrijdagochtend. Thuis, aan de laptop met uitzicht op de tuin. Ik google wat voor me uit. 'Julianapark Venlo' tik ik, zomaar. De eerste verwijzing linkt naar Wikipedia. Niet verrassend, maar de tekst op de encyclopedische site is dat wel.

'Het Julianapark in Venlo is gelegen ten oosten van de stadskern. Tot in de 19e eeuw heeft op deze locatie de Elizeese Velden gelegen, net buiten de Keulsepoort. Dit betrof een buitengoed, waar regelmatig bals en concerten werden gegeven.'

Bals en concerten! Toen al? Die Elyzeese Velden zeggen me niets, althans niet in relatie tot Venlo. In de Griekse mythologie vormen ze de verblijfplaats van de gelukzaligen; wat een prachtige verwijzing naar de bezoekers van het hedendaagse Zomerparkfeest.

De kiem voor een obsessieve speurtocht is geplant. Een tocht met ups en downs, moet ik toegeven. Met kleine euforische momenten, met diepe teleurstellingen en urenlang vruchteloos vorsen. Wat waren die Elizeese, Elyzeese of Elyzeese Velden? En welke concerten werden er tot in de negentiende eeuw dan gegeven? De hamvraag: borduurt het bijna veertigjarige Zomerparkfeest voort op een stokoude stadstraditie?

EERSTE BEZOEK Na mijn prille 'ontdekking' die ochtend, fiets ik schoorvoetend naar het Gemeentearchief aan de Dokter Blumenkampstraat. Ik plaats mijn bakfiets op de kleine voortuinrotonde bij de ingang. Bea, die ik nog ken van mijn eerste kamertje in Venlo op de Helbaek, schrijft me in, begeleidt mij naar de leeskamer en biedt mij een kop koffie aan. 'Ik haal wel iemand', zegt ze.

Ik wacht en kijk om me heen. Wat een serene rust. Al het omgevingsgeluid wordt geabsorbeerd door dikke boeken. Ik hoor alleen wat voorzichtige voetstappen over het linoleum: daar is Phil, de nestor van het Gemeentearchief. Ervaren, gepokt en gemazeld. Dat merk je meteen. Ik vertel daarom wat aarzelend mijn verhaal, wat eigenlijk nog helemaal geen verhaal is. Gelukkig is Phil oprecht geïnteresseerd. Hij toont me de lage boekenrekken met naslagwerken. Hij realiseert zich op dat moment al dat ik aan het begin sta van een lastige speurtocht. Zelf heb ik nog geen idee.

Hij realiseert zich op dat moment al dat ik aan het begin sta van een lastige speurtocht. Zelf heb ik nog geen idee.

Phil demonstreert me een apparaat om microfiches in te zien. Op die manier kan ik de allereerste krantenartikelen over de stad Venlo lezen. Ik nestel me achter die mechanische zoekmachine en begin als een kip zonder kop van alles te lezen. Jos, een uiterst behulpzame medewerker van het archief, moet dat gezien hebben want hij komt naar me toe. Eerst kijkt hij even, dan vraagt hij iets, gaat wat zoeken in gebonden inventarisboeken en loopt vervolgens weg, een trap af. Als hij even later terugkomt met een paar grijze archiefvellen vol beduimelde tabblaadjes, begrijp ik dat hij in de kelders van het archief is gaan zoeken - voor mij. Op de tabblaadjes staan in wisselend handschrift met pen en potlood jaartallen geschreven.

Zomerstraatfeest Heutzstraat

GELIJKGESTEMDEN Ik kijk wat onwennig rond. Aan de andere kant van de zaal zitten mannen volledig van de wereld te zijn, verdiept in oude, dikke, vergeelde boeken. Ik durf nauwelijks geluid te maken. Behoedzaam draai ik de bladzijden om van een boek, al heb ik geen idee of dit mij zal helpen. Omdat ik niet goed weet wat ik nu precies aan het doen ben, blijf ik rondkijken. Dat valt op: ik word 'ontdekt'. Voorzichtig zoeken de mannen aan de overkant contact. Ik moet vertellen waar ik naar speur. Even ben ik bang dat de magere aanleiding voor mijn bezoek - namelijk een lemma op Wikipedia, als historische bron voor deze mannen ongetwijfeld derderangs - hoongelach zal veroorzaken. Maar nee, ze kijken me juist geïnteresseerd aan.

Ik durf te vragen of er misschien al veel over bekend is, over die Elyzeese Velden. Ik krijg enkele nuttige aanwijzingen en tips van professionele vorsers, onder wie Ragdy van der Hoek, historicus en auteur van tal van historische boeken. 'Kijk eerst eens in de Venlo-clipedia' zegt de een. 'Heb je de Historische Stedenatlas van Frans Hermans al geraadpleegd?' probeert de ander. Ze denken met me mee. Ik voel me thuis in dit gezelschap; mijn ontdekkingsreis is nu echt begonnen.

'...Venlo was al sinds de Middeleeuwen een vestingstad. In de 17e en 18e eeuw werden de vestingwerken om de stad nog uitgebreid met grachten en wallen. Buiten de wallen mocht niet gebouwd worden om een goed schietveld te behouden voor de militairen. Hierdoor bleef de bevolking geconcentreerd in het steeds dichter bevolkte stadscentrum. Midden 19e eeuw verloren vestingsteden hun militaire nut en ten slotte werd door de regering besloten om de vestingstatus van veel steden op te heffen. Ook Venlo mocht in 1867 de wallen slopen en de omringende grachten dempen en kon daarna beginnen met uitbreiding van de bebouwing. Ondergronds in het Julianapark liggen de resten van de afgebroken vestingwerken. Toen de wallen tussen 1867 en 1870 werden afgebroken, besloot men om aan de oostzijde van de stad, langs de Hamburgersingel, een rangeerterrein aan te leggen, dat aansloot op de Cöln-Mindener spoorlijn. Dit stuk spoor kwam in 1874 gereed en werd direct in gebruik genomen. Deze spoorlijn, welke via Straelen helemaal doorliep tot aan Hamburg, werd in 1936 stopgezet. Vanaf 1952 werd hier, nadat alle resten van de spoorlijn verdwenen waren, begonnen met de aanleg van het...'

Ik fiets goedgemutst terug naar huis. Met een omweg door het Julianapark, vanzelfsprekend. In het park staan wat kleine stukken stadsmuur die beneden het maaiveld zijn aangetroffen. Het fietspad gaat omlaag en links en rechts liggen taluds, verwijzend naar de ommuring van de stad. Ondergronds in het Julianapark liggen de resten van de afgebroken vestingwerken. Hier moet het dus allemaal gebeurd zijn. Maar waar precies, en wanneer? En wat?

DOORWROETEN De volgende bezoeken aan het archief bestaan uit het eindeloos doorzoeken van krantenartikelen. Ik schuif systematisch over de microfiches, van links naar rechts en van boven naar onder, dag na dag. Elke pagina observeer ik, elk artikel lees ik diagonaal door en elke advertentie of aankondiging gun ik mijn aandacht.

'...Muziek heeft een prominente plaats in het leven van de Venlonaren tijdens de eerste helft van de negentiende eeuw. Er wordt zowel in huiselijke kring muziek gemaakt, als in groter verband bij de schutterij, het kerkkoor en de verschillende harmonieën die de stad heeft gekend. Vreemd genoeg heeft de bezetting van de Belgische troepen de muziekbeleving een boost gegeven. Het buitengebied werd gebruikt als ruime plek om grotere concerten en bals te organiseren...'

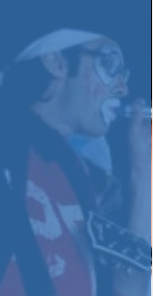
Het zoeken werkt verslavend. Je hebt voortdurend het gevoel dat je iets groots aan het ontdekken bent, dat je slechts een paar blikken verwijderd bent van een enorme vondst.

En dan vind ik inderdaad iets. Ineens. Althans, dat denk ik. In de tekst van een advertentie:

Nooit vertoond.
Groot Kölner Hänneschen Theater,
niet met poppen, maar met levende personen.
WOENSDAG 29 juni 1887
Eerste groote Openings Voorstelling,
in de open lucht aan de Keulse Poort.
Prijzen: Volwassenen 12 cts.; kinderen betalen de helft.
Aanvang 8 1/2 uur.
Tot een bezoek noodigt beleeft uit
CARL KLEINERTZ, Directeur

Het Hänneschen Theater, opgericht in 1802, bestaat nog steeds (zie www.haenneschen.de).

De andere aanwezigen aan de tafel lezen gestaag door. En waarom ook niet? Is dit wel wat ik zocht? De advertentie rept tenslotte niet over concerten of bals. Wat zal worden bedoeld met een ‘Eerste grote Opningsvoorstelling?’ Is er voor 29 juni 1887 nog nooit iets georganiseerd? Ik zoek verder in andere berichten rond deze datum. Ik lees de vele culturele aankondigingen door, zonder resultaat. Na de euforie dus de keiharde relativering. De advertentie moet bedoeld zijn voor een eenmalige theatervoorstelling. Niets wijst er op dat er ook concerten werden georganiseerd.

AANKONDIGINGEN Er staan meer van dergelijke aankondigingen in de krant, georganiseerd door Sociëteit Amicitia, Sociëteit Prins van Oranje, Café Pollen en Café National. Ook werd er, zo leer ik de dagen erna, gemusiceerd in de tuin van de Heer Jentjens aan de Wezelsche Barrière. Dit soort bals wordt ook als opluistering voor de kermissen genoemd.

‘...Overigens waren de Bals die bij gelegenheid der kermis zijn gegeven, briljant en men heeft er zich in het algemeen goed geamuseerd, zoodat men kan eindigen met te zeggen: “De Venlosche kermis was redelijk...”’

Bals en gefeest te over elders in de stad, maar urenlang zoekwerk levert geen enkel aanknopingspunt voor de vermoede concerten op de Elyzeese Velden. Wel merk ik dat de vroegste stukjes uit het *Venloosch Weekblad* van 1863 zijn. De *Venlosche Courant* begint bij 1869. Is dit wellicht gewoon te laat in de tweede helft van de negentiende eeuw? Het zou kunnen dat het toen al gedaan was met die Elyzeese Velden. Of misschien was de term nog niet in zwang, maar werd de locatie wél gebruikt.

Van de andere kant: er waren blijkbaar alternatieve plekken zat voor levende muziek. Zo vonden concerten van het Philharmonisch Gezelschap of de Venlose Fanfare in de negentiende eeuw plaats in Sociëteit Casino, Sociëteit Prins van Oranje en Sociëteit De Hoop. Deze gelegenheden lagen verder weg van de binnenstad dan het huidige Julianapark. Zelfs de grenzen met Kaldenkerken en Leuth waren geen drempel voor concertbezoek. Met andere woorden: waarom zou iemand iets op die Elyzeese Velden gaan organiseren?

Het archieffeven begint me zwaar te vallen. Uren, middagen en weken verstrijken met alleen schamele resultaten. Ik voel twijfel ontstaan over deze hele onderneming. Ik jaag op spoken. Obsessief, dat wel. Want ik droom ervan, of beter gezegd: ik nachtmerrie ervan. Wikipedia: misschien heeft iemand het zomaar verzonnen. Alle zwartgallige scenario’s spelen door mijn hoofd.

In mijn enthousiasme heb ik cultureel jaarboek *Buun* al weken geleden beloofd met een opmerkelijk artikel te komen. Nu realiseer ik me dat ik me moet vermennen om de mensen van *Buun* te laten weten dat het niet gaat lukken.

RAGDY Dan valt er post van Ragdy in de digitale bus. Blijkbaar heeft het verhaal hem ook niet losgelaten.

‘...ik heb toch nog iets gevonden over de Elyzeese Velden. In een hoofdstuk dat ik met Adri Gorissen over het culturele leven in Venlo tijdens de Belgische periode (1830-1839) schreef, en dat terug te vinden is in het boek Tussen twee Tricolores komen ze voor! Ik ben benieuwd wat je nog aantreft!’

Zomerstraatfeest Heutzstraat

Het is buiten prachtig weer, maar ik móet naar het archief. Ik loop haast achteloos, als een ervaren archiefbezoeker, direct naar de leestafel en zoek naar de driekleur in het voor de hand liggende schap.

‘...Venlose kasteleins organiseerden regelmatig concerten op het buitengoed de Elyzeese Velden, een terrein buiten de Keulse Poort. Vóór de komst van de Belgen worden hier de Oranjefeesten georganiseerd ter gelegenheid van de verjaardag van de vorsten. ’s Middags wordt er “de kokanje mast (= gladde klimpaal of klauterpaal, RvS) (...) beklommen” en ’s avonds is er aansluitend “bal met illuminatie”. Er zijn militaire parades en soms, zoals in 1824, gratis drank voor het garnizoen...’

Aha! Ik moet dus zoeken in de tijd vóór de eerste kranten verschenen, begin negentiende eeuw. Toen maakte Frankrijk hier de dienst uit en dat zou de naam Elyzeese Velden kunnen verklaren. Want vertaal ‘Elyzeese Velden’ in het Frans en je krijgt ‘Champs Élysées’. Nu ’s werelds beroemdste laan, maar in de zestiende eeuw een groot veld net buiten het centrum van Parijs. Vergelijkbaar met die Elyzeese Velden in het historische Venlo.

Ik moet mijn blik verbreden. In de leeszaal struin ik nu zelfs door met dikke strikken dichtgebonden *Algemene Staatkundige Nieuwsberichten* uit het einde van de achttiende eeuw en de *Marktberichten* van zelfs nog iets eerder, vroege voorlopers van de Venlose kranten. Liefdevel blader ik door oude documenten vol sierlijke letters geschreven op vergeeld geschept papier. Het is allemaal nauwelijks leesbaar, soms zelfs in het Frans opgesteld. En hoewel het interessante zijpaden oplevert, vind ik maar geen bewijs van die Elyzeese Velden in het Julianapark.

Zomerstraatfeest Heutzstraat

Integendeel. Ik moet onthutst constateren dat de Elyzeese Velden nooit in het Julianapark hebben kunnen liggen.

STADSWALLEN In het begin van de negentiende eeuw waren de stadswallen nog intact. Pas tussen 1867 en 1870 werden ze afgebroken.

‘...tijdens de stad nog vesting was, was het verboden buiten de wallen in steen te bouwen en werden ’s avonds de poorten gesloten...’

Binnen de muren van de verstikkende stad konden geen velden zijn geweest. Daar was gewoon geen ruimte voor. Venlo barstte uit haar voegen en er was behoefte aan ruimte en lucht. Vlak buiten de Laarpoort lag wel een gebied maar dat bleef beperkt door de buitenwal.

‘...ten zuiden van de poort lag tussen de binnenste gracht en de stadswal een tuin, die “Lanckwaemes” of “Lange Wambus” werd genoemd...’

Deze toch wel beperkte, ommuurde tuin zal nooit de naam ‘veld’, laat staan ‘Elyzeese Velden’ hebben gekregen, ook niet in de volksmond.

Tegenslag. Moet ik de digitale geschiedenis van het Julianapark op Wikipedia gaan herschrijven? Concluderen dat mijn zoektocht dan in ieder geval dáár goed voor is geweest? Samen met Ragdy staar ik vertwijfeld naar de plattegronden van de stad Venlo uit het begin van de vorige eeuw. Het ene boek na het andere komt op tafel. Ik laat me leiden door zijn professionalisme maar hang zelf al enigszins gevoelloos in de ringen.

Dan een nieuwe gedachte. Als de Elyzeese Velden niet het huidige Julianapark kunnen zijn geweest, lagen de velden dan wellicht wat verder buiten de Laarpoort? Met een gereserveerd enthousiasme begin ik weer te denken en te zoeken. We gaan verder met die Laarpoort, waarvan in de achttiende eeuw de naam veranderde. De aanduiding ‘Ceulsche Poorte’ of ‘Cölsche Poorte’ kwam in zwang.

‘De eigenlijke poort heeft niets bijzonders. Achter dezelfde bevindt zich nog een poort van de oude stadsmuren, dewelke nog heden gesloten word.’

De gebieden vlak buiten de poorten van de stad, en zeker die van de Keulsepoort, waren toentertijd schootsvelden.

'... de schootsvelden, de open gebieden wat vrij van bebouwing moest blijven voor vrij zicht op de vijand...'

In het geval van de Keulsepoort kom je dan in het gebied ten zuidoosten van de toenmalige ommuurde stad. Vlak buiten de poort liggen de area's van de Panhuismolen, de Laar en 't Zand. Als de Elyzeese Velden hebben bestaan, kunnen ze heel goed in dat buitengebied hebben gelegen - dat zou overeenstemmen met de vermelding in *Tussen twee Tricolores*.

Bronnen

- Venloclopedie - Encyclopedie voor Venlo, 1992
- Frans Hermans, *Historische stedenatlas van Nederland*, dl 6, Venlo, 2000
- Fr.J. Hermans, J.M.W.C. Schatorjé, C.M.F. Verkuylén (red.), *Tussen twee Tricolores: een Limburgse vestingstad onder Nederlands en Belgisch bestuur (Venlo 1815-1850)*, 1990
- Gemeente Archief Venlo, *Stedelijk archief, inventaris nummer 1481, verslag van de feestelijkheden t.g.v. de verjaardag van de koning in 1824*
- Wikipedia

HEUTZSTRAAT Als ik de kaart goed bestudeer, keert plotseling het gevoel van euforie terug. Dat buitengebied van toen is nu de wijk van Stalbergweg, Panhuisstraat, Noldusplaats, Kaldenkerkerweg, Zandstraat, Vrouw Traasstraat en... de Heutzstraat! De straat waar in 1977 het Zomerstraatfeest begon, de voorloper van het Zomerparkfeest. Twee edities vonden in die Heutzstraat plaats, waarna het festival voorgoed verhuisde naar het Julianapark.

Met een beetje goede wil is de muzikale en theatrale achttiende-eeuwse traditie, gestart vlak buiten de Keulsepoort, via het Zomerstraatfeest overgegaan op het Zomerparkfeest. Dit jaar vieren we het achtendertigste Zomerparkfeest, maar de traditie is in cultuur-historisch perspectief al eeuwenoud.

Het 'Bal der Laatste Bonnen', traditioneel de allerlaatste uurtjes van het Zomerparkfeest, heeft daarmee een extra betekenis gekregen. De bals op de Elyzeese Velden waren een opluistering voor en door de kasteleins, en dat 'Bal der Laatste Bonnen' vervult precies die functie: na afloop schuifelen bezoekers naar de stad om nog even in caféetjes door te zakken.

Zomerstraatfeest Heutzstraat

En wie in Venlo-Oost woont, slentert in die late uurtjes tenslotte naar huis terug via de achttiende-eeuwse Elyzeese Velden.

Il y a tout ce que vous voulez, aux Champs Élysées!

NAWOORD Dank ben ik verschuldigd aan de medewerkers van het Gemeentearchief, zoals Jos Hendriks, Phil Janssen, Sjors van den Hombergh en Bea Noya voor al hun steun, koffie en betrokkenheid. Speciale dank gaat uit naar de professionele hulp en het enthousiasme van Ragdy van der Hoek, die mij op het juiste moment op de goede weg zette waardoor ik alleen verder kon. <

Rom van Strijp (Amsterdam, 1959) is vanaf 2007 voorzitter van het Zomerparkfeest. Sinds 1984 woont hij in Venlo en werkt hij bij Océ, tegenwoordig als internationale consultancytrainer.